

**ULUSLARARASI KATILIMLI
TÜRK DÜNYASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KONGRESİ
SONUÇ BİLDİRİSİ
17-19 Mayıs 2024, Bursa**

Türk Dünyası Yörük Türkmen Birliği'nin Bursa Uludağ Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirdiği Uluslararası Katılımlı Türk Dünyası Stratejik Araştırmalar Kongresi 17-19 Mayıs 2024 tarihlerinde yapıldı. Çağrı usulü ile gerçekleştirilen kongremize yüzlerce bildiri başvurusu oldu. Uluslararası Hakem Heyeti'nin uygun gördüğü bildiriler yüz yüze ve nadiren çevrimiçi yöntemle sunuldu. "Avrupa Türk Tarihi / Avrupalı Türkler" konulu kongremize 10'dan fazla ülkeden 50'ye yakın üniversiteden 100'e yakın araştırmacı, uzman ve akademisyen katıldı. Kongre boyunca 17 oturumda 67 bildiri sunuldu. Bu akademik organizasyon, 19 Mayıs günü tarihî Keles Kocayayla'da uluslararası gençlik bayramı ile taçlandırıldı.

Üç gün süren kongrede sunulan bildirilerden elde edilen sonuçları özetle kamuoyu ve ilgililer ile paylaşıyoruz.

TÜRKLER AVRUPA'DA

Göç, dünya tarihinin her aşamasında ve coğrafyasında yaşanan en büyük tarihsel değişimlerin nedenlerinden biridir.

Tarihsel açıdan Hunların Türkistan steplerinden yaptıkları göç hareketi ile başlatılan Kavimler Göçü, Avrupa'nın sadece siyasi yapısında değil, ayrıca dinî ve kültürel yapısında da derin izler bırakmışlardır. Ardından Avarlar ve Macarların bölgeye göçleri, Ogurlardan sonra ardınca Balkanlar'a Peçenek, Oğuz ve Kuman Kıpçak Türklerinin akın etmesi; nihayet Kumanların toplu halde Balkanlar'ın çeşitli bölgelerine yerleşmeleri Avrupa'nın yapısını kökten değiştirmiştir.

Avarlar, Hunlardan sonra Avrupa tarihinde etkili olan ikinci Türk kavmi niteliğini taşımaktadırlar. Peçenekler ise Karadeniz sahasına yerleşmişler ve Rusların önüne set çekmişlerdir.

Hunların erken dönemi olarak ifade edilen 370'lerin başından itibaren batıda ortaya çıkması ve Balkanlara ilerlemesi ile başlayan, bilinen Avrupa Türk tarihi aynı zamanda Türklerle Avrupa topluluklarının ittifaklarının da başlaması tarihidir. Bu veriler bize yeni dönemde de Avrupa'da güçlü ittifakların kurulabileceği öngörülerini kazandırmaktadır. Avrupa'nın farklı bölgelerinde yaşayan Türk topluluklarından hareketle anti-empyralist stratejiler geliştirilebilir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve Rumeli fetihlerinde Oğuz boy asabiyetine mensup Türkmen-Yörük gruplarının esaslı ve önemli bir rol oynadıkları muhakkaktır. Osmanlı kroniklerinde "konar-göçer" veya "göçer-konar" olarak ifade edilen Yörükler; bölgenin Türkleşmesine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Başarısız 2. Viyana kuşatmasının ardından Osmanlılar Rumeli Yörüklerini taltif edilerek "**Evlâd-ı Fâtihân**" adıyla yeniden teşkilatlandırmışlardır. Ancak Balkan Savaşlarında yaşanan hezimetin sonucunda Evlâd-ı Fâtihân'ın büyük bir bölümü ata topraklarından ayrılıp Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır.

BALKAN SAVAŞLARI VE MÜBADELE

Osmanlı Devleti, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Balkan coğrafyasında ağır kayıplara maruz kalmıştır. 19. yüzyılın yetmişlerinde Müslümanlar Balkanların toplam nüfusunun yarısını oluştururken, 1870-1890 arası dönemden 19. yüzyılın sonuna kadar bu bölgede 300.000'den fazla Müslüman öldürülmüş, 5 milyondan fazlası ise Anadolu'ya sürgün edilmiştir.

Bu göç sadece tek yönlü Türk göçü olarak gerçekleşmemiştir. Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi ile Rumların ve Türklerin kesinlikle birlikte yaşayamayacağına karar verilerek mübadele antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre İstanbul ve Batı Trakya hariç olmak kaydıyla Türk topraklarına yerleşmiş Rum Ortodoks Türk uyrukları ile, Yunan topraklarına yerleşmiş Müslüman Yunan uyrukları, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren, zorunlu mübadeleye tabi tutulmuşlardır. Bulgaristan'daki Türk azınlığı ise 20. yüzyılda asimilasyon ile entegrasyon arasında geçişken bir tecrübe yaşamıştır.

Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmesi ve yaşanan işgaller sonrasında bölgedeki Osmanlı mimari eserlerinin büyük kısmı yıkılmış veya kimlik değiştirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki etkinliğini kaybetmeye başlaması ile birlikte emperyal güçler yeni bir kurgu coğrafyası gayretine girmişlerdir. Osmanlı Rumelisinin, bugün Balkanlar olarak adlandırılması dahi tek başına bir tanım hatasıdır. Konunun akademik bir zaviyede yeni stratejiler üretmek adına doğru bir şekilde incelenmesi hem diplomatik çevreler hem de akademik dünya için oldukça mühim bir gerekliliktir. Balkan politikalarımız açısından doğru stratejiler belirlemenin de yolu kavramın kültür kodlarının doğru anlaşılmasından geçmektedir.

Göç olgusu savaş sonrası dönemde de farklı saiklerle toplumsal yapıları belirlemeye ya da etkilemeye devam etmiştir. Almanya'yla Türkiye arasında gerçekleşen "İşgücü Antlaşması", binlerce Türk vatandaşını ilk etapta Almanya'ya ardından da Avrupa'nın diğer ülkelerine taşımıştır.

Avrupa'ya göç edenlerin Müslüman olmaları sebebiyle Türk işçiler etnik ve ırkçı önyargılarla ayrımcılığa maruz kalmışlardır. 1980'li yılların ortalarında Almanya'da yabancı düşmanlığı artarak yabancılara yönelik ırkçı saldırıların belirli bir kesime, Türklere karşı yöneldiği ve aynı zamanda yabancı düşmanlığı içerikli fiilî saldırılar olduğu görülmüştür. Bu baskı zaman zaman Bulgaristan ve Yunanistan'da olduğu gibi kültürel baskıya, Bosna'da olduğu gibi soykırıma kadar varmıştır.

AVRUPA'DA TÜRKOLJİ ÇALIŞMALARI

Türklerin Avrupa ve Balkanlar'da bilinenden çok uzun süreler boyunca var olmaları, Avrupa ve Balkanların, Hunların, Bulgar Türklerinin, Avarların, Peçenek ve Oğuzların, Kumanların (Kıpçakların), hem kültürel hem de dilsel etkisi altında yaşamaları, Viyana'dan ilerisine fiziki olarak giremeyen Türklerin, 1960'lı yıllardan itibaren modern göçlerle Avrupa'nın kuzeyinden güneyine, doğusundan batısına her yerine sızmış ve yayılmış olmaları bu coğrafyada Türkoloji çalışmalarını önemli hale getirmiştir. Zira, günümüzde değerler kavramını içinde barındıran Avrupa medeniyetinin, neredeyse miladın başlangıcından itibaren günümüze kadar şekillenmesinde Türklerin büyük etkisi olmuştur.

Artan küreselleşme ve bölgesel zorlukların ortasında, farklı devletler ve uluslar arasında birlik ve stratejik uyumun güçlendirilmesi için ortak bir gelecek anlatısının inşası hayati hale gelmiştir. Türk dünyası liderlerinin de anlatım pratiklerini geliştirmeleri, geleceğe yönelik ortak bir vizyon inşa etmede hikâye anlatıcılığının gücüne yeni bir bakış açısı getirmeleri ve böylece daha geniş bir stratejik yönetim ve organizasyonel çalışma alanına katkıda bulunmaları gerekmektedir.

AVRUPA'DA TÜRK KÜLTÜRÜ

Son 500 yılda İslam mezhep ve tarikatları açısından da renkli bir bölge olan Rumeli, farklı kültür ve medeniyetleri bir arada harmanlamıştır. Özellikle Bektaşilik bölgede Arnavut dervişlerin çoğalmasıyla yayılmıştır. Bu yoğun kültür etkileşimi gelecek vizyonunu aydınlatacak en önemli ışık kaynaklarından biridir. Yörük/Türkmen kurucu unsuru yanında, Horasan'dan Rumeli'ye uzanan Bektaşî orijinli İslam anlayışı en önemli iş birliği alanı olmalıdır.

Bilinen 500 yıllık Türk İslam kültürü yaygınlaşmasından öte ve öncesinde de Türk kültürünün Avrupa kültürüne ciddi ve derin etkileri olduğu muhakkaktır.

Bu bağlamda Türk hikâyelerinden alınan Cindrella'dan tutun da Shakespeare'in birçok eserinde Ali Şir Nevaî'den alıntı yaptığı bilimsel verilerle ortaya konmuştur.

Avrupa mimarisinin, özellikle Rönesans, Barok ve Neoklasik dönemlerinde, Türk ve Babür mimarilerinden alınan önemli öğeleri yoğun bir şekilde entegre ettiği görülmektedir.

Türk kültürü ve Avrupa etkileşimi iki taraflı bir etkileşimdir. Belli dönemlerde sadece Türkiye'nin değil başta Azerbaycan olmak üzere diğer Türk dünyası topluluklarının Avrupa kültüründen etkilendiği de bir gerçektir. Bu etki başta sinema ve müzik olmak üzere çeşitli alanlarda görülebilir.

Kültür endüstrilerinin gücü sayesinde günümüz itibariyle 1 saatlik dizi/film gösteriminin bile savaş meydanlarında günlerce yapılan cenkten daha etkili olduğu tasavvur edilmeye başlanmıştır. 2023 yılı verilerinden hareketle Türkiye, dizi ihracatında ABD'den sonra ikinci sırada yer alan ülke konumuna yükselmiştir. Türk kültürünün tanıtılması, Türkiye imajının güçlendirilmesi, Türk dili öğretiminin yaygınlaştırılması adına güçlü bir dayanak noktası olan sinema-tv yapımcılığında millî kültürün öncelenmesi gereği ortadadır.

Türkler gittikleri her yere kültürlerini de taşımışlar; tanıştıkları yeni kültürlerden etkilenmişler ve onları da derinden etkilemişlerdir. Türklerin Batı müziğine olan etkisi, pek çok kaynakta Osmanlı dönemi ile başlatılsa da aslında bu süreci Avrupa Hunlarına kadar götürmek daha doğru olacaktır. Avrupa Hunları zamanında askerî müzik takımlarının yapısında bulunan çalgıların (davul, boru vb.) yoğ / yuğ yani cenaze törenlerinde yer aldığı, Avrupa Hunlarının davul ve boruyu da içeren çalgılarla icra edilen müzikleri çok sevdikleri, Batılı kaynaklarda yer bulur. Günümüzde Balkan eğlencelerinin vazgeçilmezi olan davul-zurna ikilisinin ve Avrupa bandolarına ilham veren askerî müzik takımlarının kökenini Türk tarihinde aramak gerekir.

Avrupa Hunlarının güçlü lideri Atilla ile birlikte milattan sonraki ilk asırlarda temsilcilerini ve sanatlarını Avrupa'ya taşımışlardır. Bunların başında da ozanlık geleneği gelmektedir.

Küreselleşme ve popüler kültürün tüm küreye etkisi karşısında yine kültür endüstrisi araçlarından yararlanarak geleneklerin korunabileceği ve aktarılabilirliği fikri ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında gerek medya araçlarının gerekse kayıtlı müzik endüstrisinin, henüz sözlü kültür çağından çıkma aşamasındaki Türk toplumunda yerel müziklerin, geleneksel müzik aktörlerinin, onların değişimlerinin yazılı ve elektronik kültüre aktarılmasını sağladığı görülmektedir. Böylelikle günümüz dijital toplumunda geleneksel müziğin ve âşıkların yer edinebilmelerinde, müzik endüstrisi araçlarının katkısı ve rolü görülmektedir.

Literatürde yerini “yumuşak güç” kavramı ile alan bu durum bugünün dünyasında oldukça önemli bir yerde durmaktadır. İtalyanlar moda ile, Fransa sanat akımları ile, İngiltere futbol ile, Amerika Birleşik Devletleri bunu sinema ile nasıl yaptıysa Türkiye Cumhuriyeti de bunu kültürel mirasından hareketle yapabilecek bir birikime sahiptir. Bu açıdan kültürel diplomasiye ağırlık verilmelidir. UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesinde Türkiye adına kayıtlı Karagöz başta olmak üzere birçok sanat, bu diplomaside önemli bir yerde durmaktadır.

AVRUPA’DA TÜRK DİLİ VE EĞİTİMİ

Tarihî süreç içerisinde diğer milletlerin mensupları farklı sebeplerden dolayı Türkçe öğrenme ihtiyacı ile karşı karşıya kalmışlar ve öğrenmişlerdir. İstanbul’un fethiyle birlikte Türklere açılan Avrupa kapıları aynı zamanda Avrupalıların da Türklere ve Türkçeye yönelik ilgilerini yükseltmiştir.

Osmanlı döneminde Türk dilinin Balkan dilleri üzerindeki etkisi bilinen bir olgudur, ancak en büyük etki Boşnakçaya yansımaktadır. Yine Kuzey Makedonya’nın kültürel çeşitliliği içinde Türk topluluğunun önemli bir yere sahiptir. Üstelik Türklere bu coğrafya ile etkileşimi Osmanlı’dan çok daha eski dönemlere dayanmaktadır.

Bütün bunlar Türkçeyi diplomaside yumuşak güç olarak kullanmayı da içinde barındırmaktadır. Öyle ki bu çalışmalar için Yunus Emre Enstitüsü adında özerk bir kurum kurulmuş, yabancılara Türkçe öğretimi, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde ele alınan bir bilim dalı haline gelmiştir.

Başta Bulgaristan olmak üzere Balkan ülkelerinde hem genel nüfus içerisinde hem de anadil hususunda Türklere ikinci sırada bulunmaktadır. Bu kapsamda bölgedeki soydaşlarımızın veya diaspora topluluğumuzun tarihî ve kültürel bağlarımız münasebetiyle Türkçe yayınlar noktasındaki durumumuzu iyi analiz etmemiz gerekmektedir.

Balkanlar’da Gagavuz, Goralı, Kıpçak, Kuman, Peçenek, Pomak, Sekel, Tatar ve gibi birçok Türk soylular yaşamaktadır. Balkanlar’da toplumsal değişime uğramadan hayatlarını devam ettiren Yörük / Türkmen nüfus ise alana yayılmış durumdadır. Dolayısı ile Türkçenin en yaygın ve yalın konuşulduğu alanlar Yörük/Türkmen nüfusun yaşadığı alanlardır.

Avrupa ve özellikle Rumeli’de önemli yerleşim merkezlerindeki Osmanlı eserleri tüm tahribata rağmen hâlâ ayakta kalmaya devam etmektedir. Günümüzde varlığını sürdüren yapıların akademik literatürde yer alması, tarihsel ve kültürel mirasın korunabilmesi açısından önemlidir. Bu anlamda TİKA aracılığı ile yapılan onarım çalışmaları stratejik öneme sahiptir.

TÜRK DİASPORASI VE DİPLOMASİ ÇALIŞMALARI

Küreselleşme ve uluslararasılaşma ile birlikte demokratik talepler artmış hem azınlık hem de ev sahibi ülkelerde bu şekilde tanınan grupların konumu değişmiştir. Son yıllarda diaspora sadece kültürel boyutuyla değil, ekonomik ve siyasi boyutlarıyla da dikkat çeken bir olgu haline gelmiştir. Balkanlar'daki topraklar fiziki olarak farklı ülke sınırları içerisinde kalsa da yürütülen diplomatik faaliyetlerin ilişkileri diri tuttuğu tespit edilmiştir. Türkiye gölgesini Balkanlar'dan eksik etmemiş ve diplomasi adına pek çok girişimde bulunduğu görülmüştür. TRT BALKAN başta olmak üzere YTB, TİKA, Maarif Vakfı gibi kurumların net sonuçlar ortaya koyan çalışmalar yaptığı bulgulanmıştır. Bu bağlamda bölgesel analizlerin yapılarak Balkan coğrafyasında Türkiye'nin diplomasi faaliyetlerinin analiz edilmesi gerektiği, olumlu ve olumsuz yönlerin ortaya koyularak iyileştirmelerde bulunulması gerektiği anlaşılmıştır.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı teşkilatının görev alanı diaspora, kardeş topluluklar ve Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik hizmetleri düzenlemek ve geliştirmek olarak tanımlanmıştır. Kurumun diaspora ile olan bağları güçlendirilmeli ve yeniden diplomasiye odaklanmalıdır.

Geleneksel diplomasi anlayışından farklı olarak devlet merkezli ve halklar odaklı olarak işleyen kamu diplomasisi, yeryüzündeki en popüler uğraşlardan birisi olan sporla da son derece güçlü bir korelasyon içerisindedir. Öyle ki günümüzde artık spor ve uluslararası politika arasındaki güçlü bağ, akademik mecralar haricinde de kolaylıkla fark edilebilir bir hale gelmiştir. Özellikle, uluslararası spor oyunlarına olunan sponsorluklar ve voleybol özelinde millî takımlar seviyesinde kazanılan başarılar, bu sürecin ekonomik ve toplumsal yönlerini inşa etmektedir.

Avrupa'da Türk diasporasına ilginç bir örneği de Uygur Türkleri meselesinde görebiliriz. Günümüzde, Doğu Türkistan halkının özgürlük hareketi Birleşmiş Milletler, Avrupa Parlamentosu ve demokratik ülkeler tarafından "demokrasi ve özgürlük mücadelesi" olarak tanımlanmaktadır.

Makedonya Türklüğünde önemli bir yere sahip olan Yücel Hareketi, Batı Trakya Türklerinin hakları için mücadele veren Sadık Ahmet gibi toplumsal önderler çoğaltılmalı, desteklenmeli ve tahkim edilmelidir.

Küreselleşme, bir yanıyla yerel kültürlerin yok olmasına sebep olurken diğer taraftan kadim ve baskın medeniyetler için avantajlı bir alan açmaktadır. Eşitlik derecesi ve fırsatların daha yüksek seviyelere ulaşmasına yol açarken, akabinde insanların iyi eğitim fırsatları arayışındaki hareketliliğinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Milli değerlere ve ideallere sahip gençlerin sayısının ve alan çeşitliliğinin artırılması cihangir özelliği ön planda olan milletimize avantaj sağlayabilir. İlgili Devlet kurumları ve STK'lar kamu diplomasisi, sivil diplomasi, kültürel diplomasi gibi alanları etkin ve verimli kullanarak Batı'nın kültürel hegemonyasını tersine ve lehimize çevirebilir. Bunun için Kamu – STK – Akademi işbirliği artırılmalı ve stratejik işbirliği alanları çoğaltılmalıdır. Bu kongre buna en iyi örneklerden birisidir.

Kongremiz bundan sonra da her yıl farklı bir üniversitenin ev sahipliğinde farklı konulara ışık tutmaya ve gelecek projeksiyonu olmaya devam edecektir. Farklı Türk coğrafyalarında gerçekleşmesi ise kongreye olan teveccühü gösterecektir. Türk dış politikasına, kültür politikalarına katkı vererek, Türk Devletleri Teşkilatı'nın sivil ve bilimsel alt yapısını oluşturma çabasında olacaktır.

TEŞEKKÜR

Bu vesile ile öncelikle her aşamada yol açan ve kolaylaştıran Türk Dünyası Yörük Türkmen Birliği Genel Başkanı İrfan Tatlıoğlu'na, ev sahipliği yapan Bursa Uludağ Üniversitesi'ne, Kongre Onursal Başkanı Rektör Prof. Dr. Ferudun Yılmaz'a, Rektör Yardımcısı, Bilim Kurulu Başkanımız Prof. Dr. Cafer Çiftçi'ye, Üniversite hocalarımıza ve Genel Sekreter Osman Dikmen'e, Türk Dünyası Yörük Türkmen Birliği Bilim Kurulu Üyelerine, Uluslararası Hakem Heyeti'ne, üniversitedeki paydaşımız Türk Devletleri ve Akraba Toplulukları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Fatih Gürses ve ekibine, Düzenleme Kurulundaki diğer üyelerimiz Doç. Dr. Mehmet Çelenk, Arş. Gör. Dr. İbrahim Hatipoğlu, Öğr. Gör. Sıla Türkay Yavuzel ve Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürü Dr. Kamil Özer'e, destek vererek paydaşlığı ile çalışmalarımızı kıymetlendiren TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına, Başkan Abdullah Eren ve ekibine, kongrenin eksiksiz gerçekleşmesi için katkılarını esirgemeyen Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanı Mustafa Bozbey'e, belediye yönetici ve çalışanlarına, Osmangazi Belediyesi Başkanı Erkan Aydın'a, belediye yönetici ve çalışanlarına, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası'na, Başkan İbrahim Burkay ve ekibine, Bursa Ticaret Borsası'na, Başkan Özer Matlı ve ekibine, Bursa Esnaf ve Sanayici Odaları Birliği'ne, Başkan Fahrettin Tüccaroğlu ve ekibine, Bursa'nın değerli markaları Hayat Hastanesi ve Bursa Çimento yönetimine, Kocayayla Gençlik Şölenine katkı ve emek veren TKDK Bölge Koordinatörü Bilal Tunç ve ekibine, Keles Belediyesi Başkanı Ali Doğru'ya, Belediye yönetici ve çalışanlarına, Keles Yerel Eylem Grubu Başkanı Esra Kurt ve ekibine, bu süreçte bizleri destekleriyle yalnız bırakmayan devlet eski bakanımız Hakan Çavuşoğlu'na, kanaat önderi Mustafa Gürses'e, eski müsteşarımız Fatih Acar'a, Öncü Bilge Özel Eğitim Kurumları yöneticisi Edip Ali Demirtaş'a, Arena Okulları Kurucusu Celal Arslan'a, Başarı Dergisi Yayınları Kurucusu Hasan Günay'a, Bursa Çimento Yönetim Kurulu Üyesi Av. Nalan Tüzel'e, Hayat Hastanesi kurucu ve yöneticileri Dr. Ahmet Özkul ve Dr. Fatih Özkul'a, TURSAB Başkan yardımcısı Hasan Eker'e, Post Yayınevi genel yayın yönetmeni Hayri Ataş ve eşleri Kadriye Ataş'a, Av. Akif Yücel ve Av. Hüseyin Ali Can'a özellikle teşekkür ediyoruz. Organizasyonun gerçekleştirilmesinde büyük emek veren Türk Dünyası Yörük Türkmen Birliği yöneticilerine, Bursa Yörük Türkmen Dernekleri Federasyonu yöneticilerine, Bursa Uludağ Üniversitesi ve Bursa Teknik Üniversitesi öğrencileri Turan Gençlerine ve ZPM Organizasyon çalışanlarına müteşekkirimiz.

Cemal AKKUŞ
Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı